MEMLEKETTEN BONAPARTİZM MANZARALARI…

Bonapartizm bir ara rejim veya bir geçiş rejimi olsa da, bu her zaman kısa süreli bir rejim olduğu anlamına gelmez. Zaten 19. yüzyıldaki, rejime adını veren orijinal örneği de 20 yıl sürmüştür. (Üçüncü Napolyon) Türkiye de bu uzun süreli Bonapartizm örneklerinden biridir. Bonapartizm, kimi zaman şiddetli sınıf mücadeleleri içinde birbirleriyle yenişemeyen güçlerin bir denge durumundan ve bunun yarattığı çatışma, kısır çekişme ve iktidar boşluğundan kaynaklandığı gibi, toplumun temel sınıflarının fiziksel ve politik olarak cılız ve güçsüz oldukları durumlarda da ortaya çıkar. 1920'ler Türkiyesi'nde ortaya çıkan Bonapartizmi bu kategoriye dahil edebiliriz. Yani Türkiye tipi Bonapartizmin popüler ifadesi olan "Kemalizm" veya "Atatürkçülük" çatışan toplumsal-sınıfsal güçler arasındaki bir dengeden değil, bir toplumsal-sınıfsal güçsüzlükten kaynaklanmıştır. Asıl rolü, yeniden kurulan bir devlet eliyle güçlendirilen burjuvazinin toplumsal egemenliği altında bir ulus inşası olmuştur. Toplumsal sınıfların giderek güçlendiği, sınıf çatışmalarının şiddetlendiği sonraki dönemlerde de rejim farklı biçimler alarak varlığını sürdürmüştür.

Dönemler…

"Kemalizm" namıyla da maruf yerli ve milli Bonapartizmin Türkiye'deki belli başlı evrelerini kabaca şöyle sıralayabiliriz. Erken dönem Bonapartizmi veya "klasik" Bonapartist dönem: 1923'te temel toplumsal sınıfların henüz epeyce cılız olduğu bir dönemde Cumhuriyet'i kuran, kapitalizmin gelişmesinin önündeki engelleri temizlemeyi hedefleyen ve bütün bunları halkı işin içine sokmadan yapmayı başaran "tepeden devrimci-despotik aydınlanmacı" dönemi kapsar ve 1950'ye kadar sürer. Bu dönem her ne kadar kapitalizm öncesi ilişkilerin tasfiye edilip bir burjuva rejiminin önünün açılması anlamında **sosyal devrim** niteliği taşısa da emperyalist çağda burjuvazinin kaçınılmaz gericiliğinin sonucu olarak, aynı anda birçok gerici özelliği de bünyesinde barındırır. Zaten ikinci evresi olan ve ilki gibi tek partili İnönü iktidarı döneminde geç bir burjuva devriminin mümkün olan sınırlarına iyice dayandıktan sonra tamamen gerici bir karakter kazanarak hızla çürür.

50-60 "Arası"…

Zamanın dünya konjonktürünün ve giderek güçlenen iç toplumsal-politik dinamiklerin etkisiyle 1946'da çok partili rejime geçilir. 1950 seçimleri bir dönüm noktasıdır. Ordu, yüksek sivil bürokrasi ve uzantılarından oluşan Bonapartist güçler, siyasi olarak görece geri plana çekilerek "kılıcın gölgesindeki" bir parlamentarizmle iktidarlarını sürdürmek isterler. Bu "kontrol rejimi" CHP'nin tek parti iktidarı döneminde ağır biçimde ezilen yoksul kırsal nüfusun ve şehirlerdeki işçi sınıfının verdiği destek sayesinde büyük oy oranları ile peş peşe seçim kazanan DP iktidarının artan özgüveni yüzünden işlemez hale gelir. Ancak sonuç "demokrasi" değil, bu kez güçlenen burjuvazinin daha doğrudan iktidarı temelinde biçim değiştiren yeni bir baskı rejimidir. Başlıca Bonapartist güç olarak ordunun iyice ikinci plana itildiği, hatta subay kadrolarının önceki maddi ve manevi güç ve itibarlarını kaybettikleri, "adam yerine konulmadıkları" bu dönem, giderek diktatoryal bir biçim alan (partili cumhurbaşkanı, dar bölgeli adaletsiz seçim sistemi, Tahkikat Komisyonu vb.) DP iktidarının devrildiği 27 Mayıs 1960 darbesine kadar sürer.

27 Mayıs; Yarı Demokrasi - Yarı Bonapartizm…

Darbe sonrasının başlıca siyasi özelliği, DP'nin baskı rejimine karşı 50'li yıllarda giderek yükselen demokrasi ve siyasi iktidarın demokratik denetimi taleplerinin yeni bir anayasa ile (1961 Anayasası) hayata geçirilmesi hedefinin yanı sıra Bonapartist bürokrasinin rejimi denetleme çabalarıdır. Yeni dönemin bu ikili karakteri kendini diyalektik bir süreçle ortaya koyar: DP'nin yarattığı "çoğunlukçu" kötü örnek nedeniyle seçimle gelen siyasi iktidarların

"kuvvetler ayrımına" dayalı demokratik denetimi hedefi-gerekçesi ile oluşturulan kurumlar aynı zamanda rejimin bürokratik denetimini de sağlayan yarı Bonapartist kurumlara dönüşür. Böylece ortaya bir başka tipte "yarı demokrasi" durumu çıkar. Bu durum, bir baskı rejiminin emekçi halk kitleleri tarafından değil de başta ordu ve yüksek bürokrasi olmak üzere burjuva güçlerce alaşağı edilmesinin kaçınılmaz sonucudur. 1950-60 aralığının ardından en üst ifadesini Genelkurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanlığı ve yüksek yargı gibi kurumların oluşturduğu politik güç odağında bulan ("Çelik Çekirdek" adıyla da anılır!) bu güçlü kontrol rejimi, yarı şeffaf bir perdenin ardından hükmünü icra eder. Gerektiğinde alenen ortaya çıkarak, sınırlarını aşan politikacılara ve partilere bazen "nasihat" eder, "fırça çeker", bazen de dersini verir. Her türlü siyasi tartışma "genelkurmay başkanının son noktayı koymasıyla" sona erer veya karara bağlanır. (Bak: "Paşa'dan tokat gibi cevap!" manşetleri) Aynı, cinlerden "üç harfliler" diye söz edilmesinde olduğu gibi siyasi kulislerde yarı Bonapartist rejimin gerçek politik güç odağından da **"iyi saatte olsunlar"** diye söz edilir!

12 Mart 1971: "Mumyanın Dönüşü" ve Sonrası…

Başlangıçta doğrudan Bonapartizm olarak toplumsal sınıfların fiziksel güçsüzlüğü ve cılızlığı üzerinden var olan ve daha sonra yukarıda tanımladığımız nedenlerle yarı-Bonapartist bir karakter kazanan rejim 12 Mart 1971'de olduğu gibi, temel toplumsal sınıfların epeyce geliştiği bir dönemde, parlamentonun başaramadığı bir işi; yani burjuva mülkiyetine ve düzene tehdit oluşturmaya başlayan sınıf mücadelesini, hatta bir "içsavaşı" engelleme iddiası ile ortaya çıkan aleni bir **Bonapartizme** dönüşür. (Amaç aynı zamanda büyük sermayenin önündeki ekonomik ve politik engelleri ortadan kaldırmaktır. Ancak bu hedefi gerçekleştirmek bir sonraki darbeye nasip olur!) Bu dönem1973 seçimlerine kadar sürdükten sonra yerini siyasi ifadesini CHP-Ecevit hareketinin yanı sıra kısmen, işçi mücadelelerinin etkisiyle yeniden yükselişe geçen sosyalist ve devrimci sol harekette bulan yeni bir döneme bırakır. (Elbette başta güçlü bir faşist hareket olmak üzere karşı devrim dinamikleriyle birlikte.) Ancak demokrasi hayallerine bir kez daha "kar yağar"! Yarı Bonapartist karakterini sürdüren rejim bu dönemde giderek şiddetli ve kanlı bir hal alan sınıf mücadelesinin egemen sınıflarda ve onların çıkarlarının politik ifadesi olan devlet katında ve Türkiye'nin emperyalist müttefiklerinde büyük endişelere yol açar. Basiretsiz ve aymaz burjuva politikacıları ise birbirlerine düşmüşlerdir. Bu şartlar altında, emperyalizmin ve büyük sermayenin (ve elbette küçük ve orta boy sermayenin!) desteğiyle yarı Bonapartist kontrol rejimi 12 Eylül 1980'deki darbeyle parlamentonun, siyasi partilerin ve sendikaların kapatıldığı doğrudan bir **askeri diktatörlüğe** dönüşür.

Yarı Bonapartizm: Bir Daha…!

Neoliberal bir Türkiye'nin ve serbest piyasacı bir birikim modelinin inşa koşullarını yaratan bu **askeri diktatörlük** rejimi, işçi muhalefetinin gücünü büyük oranda kırarak 1983 seçimleriyle iktidarı "sivillere devreder!" Yeniden yarı Bonapartist bir kontrol rejimine dönülür. Ancak bu defa temel denetim kurumlarından Milli Güvenlik Konseyi'nin yetkileri artar ve bu kurum Genel Sekreterliği ve onun icracı alt birimleri vasıtasıyla bir tavsiye organından bir karar ve "üst yürütme" organına dönüşür. Amaç, iktidarın gerektiğinde doğrudan kullanımıdır. Ayrıca yüksek seçim barajı, partiler yasası, sendika ve çalışma yasaları, YÖK vb. yasal ve anayasal önlemlerle denetim rejimi sağlamlaştırılır!

Sonraki dönem iniş ve çıkışlarla 2002'ye kadar sürer. İslamcı sağın yükselişinin ve kısmi iktidarının rejimin temel güçleri içinde yarattığı endişe 28 Ocak 1997'de dolaylı bir askeri darbeye yol açar, ancak rejimin yarı Bonapartist karakterinde bir değişiklik olmaz.

RTE Dönemi: Ordunun Ricatı ve Çözülme…

2002 seçimleri rejim açısından bir dönüm noktasıdır. Sonraki beş yıl boyunca yeni hükümetten hiç memnun olmasa da giderek yerli –yabancı büyük sermayenin ve ABD-AB desteğinden

mahrum kalan Bonapartizmin temel ve vurucu gücü TSK'nın, ideolojik ve politik etkisi giderek azalır. TSK, olur olmaz her şeye müdahale alışkanlığını ve giderek dayanaklarını kaybeden özgüvenini bir süre daha sürdürse de 2007 cumhurbaşkanlığı seçimleri sınavını kaybeder. Bu bir ilktir; Türkiye'de yarı Bonapartist rejimin kalelerinden cumhurbaşkanlığı makamı, uydurma hukuksal ve anayasal engellere (Meşhur 367 olayı!), tehditlere (Genelkurmay muhtırası) ve her türlü "aba altından sopa" girişimlerine rağmen Atatürkçülüğün kâbuslarından biri olan bir siyasi akımın eline geçer. Verdiği muhtıranın ilk kez reddedilmesinin ve karşılık görmesinin ardından, zaten temel desteklerini (büyük sermaye ve emperyalizm) kaybetmiş olan ordu hızla politik mevzilerini terk ederek ricata mecbur kalır. Bu şartlarda geçici de olsa bir denge durumu beklenirken AKP iktidarı, geri çekilen "düşmanı" takip ederek gerçek ile komplonun iç içe geçtiği bir dizi dava aracılığı ile TSK'ya ağır bir darbe vurur. TSK büyük sermaye ve emperyalizmle öylesine bütünleşmiştir ki, kendisine siyasi olarak ihtiyaç duyulmayan bir konjonktürde bazı kesimlerin beklediği "özerk" tepkiyi bile gösteremez. Yüzlerce general, amiral ve subay ve onlara yakın sivil, darbecilikten yargılanarak ağır hapis cezalarına çarptırılır. TSK ile hükümet arasında bu durumun belirlediği bir uzlaşma temelinde yeni bir güç dengesi kurulmuştur, ancak bu beklenenin aksine AKP hükümetinin hâkim güç durumunu kazandığı bir dengedir. Bonapartist kadroların çözülmesi ordu ile de sınırlı kalmaz. "geleneksel" rejimin bir diğer ayağı olan yargı başta olmak üzere yüksek bürokrasi de hızla eski konumunu ve bileşimini kaybeder.

2007-2010 geçişinin ardından Bonapartizme güç veren bütün kurumlar AKP denetimine geçer; bir kısmı yeniden yapılandırılır. Geleneksel "asker-polis devleti, bu süreçte tabiri caizse bir "polis-asker devleti"ne dönüşür; ancak bu defa asker, "şimdilik" de olsa denetim altındadır.

Kısaca Türkiye'de Bonapartizm, düz bir çizgi izleyen, bu anlamda ebedi ve ezeli bir rejim olmaktan ziyade kendi dinamikleri olan, inişli çıkışlı, geri dönüşlü, "ara"lı, "geçiş"li, toplumsal gelişmelerden şu veya bu ölçüde etkilenen, hatta bazen çok daha fazla etkilenen, genellemelerin ötesinde daha hassas biçimde ele alınması gereken bir rejimdir.

Tarih ve Tarif…

Şimdi de kısaca özetlediğimiz Türkiye'de Bonapartizm tarihi ile Bonapartizmin evrensel tarifini, daha doğrusu niteliklerini bir araya getirmeye çalışalım

Troçki'nin tanımıyla, bazı tarihsel-toplumsal durumlarda sınıflar arası güç dengeleri nedeniyle "iktidar ekseni" politik anlamda sınıfların ve onların parlamenter temsilcilerinin üzerine çıkar. Bonapartizmin en önemli işlevi: mülkiyeti ve düzeni korumak amacıyla kendini mücadele eden iki kampın üzerine çıkarmasıdır."

Kendini ulusun üzerine çıkararak "ulusun uzlaştırıcı hakemi", bir "üst uzlaştırıcı" görünümü kazanan bu hükümet biçimi ordu, polis, bürokrasi eksenine oturur. Bonapartizm, Troçki'nin deyişiyle "ulusun hakemi rolündeki bir kılıç hükümeti"dir. Bonapartist hükümet, parlamentonun yürütmesi gibi değil, iki kamp arasındaki bir "hakem" gibi görülür. Bonapartizm, parlamentonun süsleriyle örtülen asker- polis diktatörlüğüdür.

"Gerçek yetkilerinden vazgeçmiş, her an dağıtılabileceğinin farkında bir parlamentonun sözde onayına dayanan" bu "kılıç hükümetinin" bağımsız bir programı yoktur. O bir düzen aletidir, var olanı korur. (Bazı "düzen kurucu" ve küçük burjuva- sol istisnaları dışında. Ancak sonunda hepsi aynı sınıfsal noktaya gelir! Troçki, küçük burjuva diktatörlükleri burjuva diktatörlüğünün üstü örtük biçimi olduğunu söyler.)

Yine Troçki'ye göre, kendini politik bakımdan sınıfların üzerine çıkaran Bonapartizm, atası **Sezarizm** gibi toplumsal bakımdan her zaman her çağda sömürücülerin en güçlü kesiminin hükümetini temsil eder.

Troçki'ye göre, "Bugünkü Bonapartizm de (1930'lar) bürokrasinin zirvelerini, polisi, subaylar zümresini ve basını esinleyen ve ayartan finans kapitalin hükümetinden başka bir şey olamaz." (Bak: Troçki; *Faşizme Karşı Mücadele*)

Troçki'ye göre faşizm de Bonapartizm ve parlamenter demokrasiden toplumsal olarak ayırt edilemez. (finans kapitalin hükümetidir) Ancak "Toplumsal sorunlar politika alanında çözülür." (Troçki) Yani rejimin toplumsal temelini kavramak yetmez, politik farklılığını görebilmek gerekir. Bonapartizm de aynı toplumsal temellere oturduğu faşizm gibi, burjuvazinin toplumsal mülkiyetini koruyabilmek uğruna siyasi mülkiyetini başka bir güce devretmek zorunda kalması halidir. Böyle olsa da burjuvazi, "Proleter olmayan her hükümetin, sonuçta kendine hizmet etmek zorunda olduğu" (D. Guerin; *Faşizm ve Büyük Sermaye*) bilgisi ile, her zaman çok mutlu olmasa da normal parlamenter yollarla aşamayacağını düşündüğü gerçek bir tehlike durumunda bu politik mülkiyet devrini içine sindirebilir.

Ancak her iki rejim arasında önemli benzerlikler olmakla birlikte, sözü edilen politik farklılık işçi sınıfı mücadelesi ve bu mücadelenin şartları açısından küçümsenemez. Çünkü faşizm, işçi sınıfını atomize etme ve kitlesel baskı, terör ve denetim gücüyle Bonapartizmden ayrılır. (Asıl işini bitirdikten sonra bir ölçüde Bonapartizme dönüşse de)

Bunların dışında, Bonapartizmin kapsamı içinde ele alınabilecek çeşitli rejim örneklerinden de söz edilebilir. 19. yy'da Almanya'da kapitalizm öncesi sınıfların politik egemenliğine rağmen hem bir Alman Birliği kurmak, hem de gelişmiş bir kapitalizmin yolunu açmak amacıyla hiç de demokratik (yani halkçı) olmayan bir tepeden sosyal devrime öncülük eden Bismarc'ın adıyla anılan **"Bismarkizm"** bunlardan biridir. Bu rejim, son derece baskıcı ve gerici yöntemlerle devlet bürokrasisi eliyle modern bir kapitalizme öncülük etmiştir.

Ayrıca halkçı ve görece ilerici Bonapartizm örnekleri de vardır. (Bu örnekler için kavramın içeriğinin genişletilmesi gerekir.) Bunlar aslında burjuvazinin toplumsal egemenliğine gerçek bir darbe vurmadan, ancak bir takım kısıtlamalarla ekonomik-toplumsal-halkçı reformlara girişen, devlet kapitalizmi ağırlıklı çalışan (!), çoğu zaman askeri bürokrasinin reformcu kanadıyla işçi ve köylü önderliklerinin ve örgütlerinin ittifakına dayalı (Hatta bazen onları örgütleyen), onları iktidara "ortak" eden; var olan düzenin en temel özelliklerine dokunmadan önemli değişikliklere giden; sınıflararası işbirliğini hedefleyen ve bu nedenle tamamı emekçiler için değil burjuvazi için mutlu sonla biten "solcu"rejimlerdir. Başlıca örnekleri Arap dünyasında **Baasçılık, Nasırcılık**; Arjantin'de **Peronizm**; Meksika'da **Cardenas** dönemi, bağımsızlık sonrası bazı Afrika ülkelerinde uygulanan rejimler: **Gine, Gana,** Venezuela'daki **Chavez** rejimi vb'dir…

Türkiye tipi Bonapartizmin de genel olarak Bonapartizmin evrensel özelliklerine denk düştüğünü söyleyebiliriz. Bu Bonapartizm, yukarıdaki tarih özetinde de belirtildiği üzere, 1950-60 geçişinin ardından tam manasıyla bir yarı Bonapartizme dönüşmüştür. Bu rejim, yarı yarıya kınına girmiş olsa da her an çekilebilecek bir "kılıcın gölgesinde" var olur. Burada (arada bir geri gelse de) doğrudan yönetimin yerini dolaylı bir "kontrol rejimi" alır. Hükümetler meşhur "Kırmızı Kitap"ın sınırları içinde hareket ederler. Bazı "milli" konular ve sorunlar fiili olarak "devletin", yani Silahlı Kuvvetler'in tekelindedir. Sınırların aşılması veya rejimi tehlikeye sokabilecek "başarısızlıklar" muhtıra ve ardından gelen darbelerle cezalandırılır. Yürütme TSK, MGK, cumhurbaşkanı ve yüksek yargı tarafından çoğu zaman demokratik olmayan bir denetim altında tutulur. Parlamento, (adı "parlamenter rejim" olsa da) hiçbir itibara ve gerçek bir politik güce sahip değildir.

Ne Değişti?

Tartışılması gereken sorun, 2010 sonrasında nelerin değiştiğidir. Burada öncelikli sorun bu değişikliklere (acilen) ne ad verileceği değil, nelerin ne kadar değiştiği ve değişmeye devam ettiği ve tabii, böyle bir değişimin hangi yönde olduğu ve bizi nerelere götürebileceğidir. (Uzlaşma veya geçici anlaşma-çözüm ihtimalleri de hesaba katılmak şartıyla.)

Bu değişim bağlamında öncelikle tespit edilmesi gereken husus "kılıcın" doğrudan veya dolaylı iktidarının en azından **şimdilik** bilinen biçimleriyle sona erdiğidir. Yani, halihazırda

rejim TSK ve yüksek yargı tarafından denetlenmemektedir; hatta durumun büyük ölçüde tersi olduğu söylenebilir. Parlamentonun veya hükümetin kaderi veya kararlarının akıbeti asker-sivil yüksek bürokrasinin iki dudağı arasında değildir. Aynı şekilde cumhurbaşkanlığı ve yüksek yargı, MGK gibi Bonapartizm kaleleri eski sahiplerinin elinde değil, AKP'nin elindedir. "**AKP devleti**"nden söz edilmesinin de nedeni budur. (Cemaat'ten gelen direnişin yarattığı sorunları unutmamak şartıyla)

Mesela Cumhurbaşkanlığı artık geçmişte olduğu gibi bir askerin, asker emeklisinin veya yüksek bir bürokratın değil (bir ölçüde Özal hariç) fiilen hiçbir "tarafsızlık" görüntüsüne tenezzül etmeyen "partili" bir şahsın elindedir. Parlamento'yu denetleyen gücün kaynağı "kılıç" değil, seçimlerde elde edilen yüksek oy oranları, tarikat, cemaat bağlantıları, belirli sermaye grupları, formal ve informal ilişki ve çıkar ağlarıdır. Bu "çoğunluk oyu" öyle "ileri" bir demokrasiye falan yol açmasa da yüksek bürokrasinin yarı Bonapartist denetimini çok ciddi biçimde geriletmiş ve bürokrasiyi neredeyse "tarihimizde" ilk defa otoriter bir sivil hükümetin (Tabii, "Reis" adına) emrine sokmuştur.

Bütün bunların ardından sorulması gereken bir soru da rejimin şu anda hâlâ (yarı) Bonapartist olup olmadığıdır. Kişisel düşüncem, "otoriter bir 'ara' dönemden" geçtiğimizdir. Ayrıca giderek artan "otoriterleşmenin" önü, eğer yeni sınıfsal güç dengeleri ve çok büyük bir kitlesel muhalefetle kesilmediği takdirde önce "tam" bir Bonapartizme veya askeri diktatörlüğe, ardından da "demokrasiye dönülmesi" ile birlikte yeniden bir yarı Bonapartizme varacağını düşünüyorum. Yani bugün, **"Cumhurun Başının"** bütün "Bonapartist" heves ve hülyalarına rağmen rejim Bonapartist veya yarı Bonapartist olmayan bir "geçiş" sürecindedir ve zaten bizim için önemli olan da budur.

Nerde Eski Bonapartizmler..!

Türkiye, bir süredir eski Bonapartist kadroların ve onların toplumsal tabanının nefret ettiği, fırsat bulduğu anda "bir kaşık suda boğacağı" bir siyasi kadro ve lider tarafından yönetilmektedir. Eskilerin ideolojik hegemonyası önemli ölçüde sona ermiştir. "Kemalizm" veya "Atatürkçülük" resmi ideoloji özelliğini önemli ölçüde kaybedip ulusalcı muhalif bir ideolojiye dönüşmüştür. Eski Bonapartist güçler bugünlere varan gelişmeleri engellemeyi başaramamışlardır. Bu lider ve **temsil ettiği her şey**, (Yaşama biçimi de dahil) geçmişte Bonapartist bürokrasi ile çelişkiye düşmüş (hatta zaman zaman onu bir ölçüde geriletmiş) Bayar, Menderes, Özal, hatta ilk dönemlerindeki Demirel gibi liderlerden farklı biçimde, epeyce neoliberal karakterli bir araçsallaşmaya tabi tutulsa da **dini bir ideoloji** tarafından şekillendirilmiştir. Cumhuriyet'in geçmişini ve "temel değerlerini" bilen herkes bunun nasıl bir şey olduğunu anlayabilir. Yani "klasik" Bonapartizmimiz ağır bir ideolojik yenilgiye de uğramıştır. Buna rejimin ideolojik olarak (elbette politik ve pratik olarak da!) temel ayaklarından olan Kürtlerin ve Kürt sorununun yok sayılmasının güç ve etkisinin gerilemesini de ekleyebiliriz; tabii asla sona ermese de Cumhuriyet'in Kürtlerle ilgili bir takım "kâbuslarının" alenen tartışılır hale gelmesi ve bunun ötesinde fiili-somut bir hal alması bağlamında. Kürtler ve Kürdistan konusu, on yıl önce hayal dahi edilemeyecek biçimde, hem de en "bayraklı" ve "açıksaçık" halleriyle aleniyet kazanmıştır!

Ancak tekrardan belirtelim, bütün bu gelişmeler liberalizmin sağ-sol bütün kanatlarının yakın zaman kadar iddia ettikleri üzere bir demokratikleşmeye yol açmamıştır. (Zaten onlar da bu iddialarından vazgeçerek bir diktatörlüğe gidildiğini söylemeye başladılar!) Aksine gidiş yönünün, düzen güçleri arasında kısa veya orta vadeli bir uzlaşma olmaması halinde, (Bu ihtimal her zaman vardır, ancak…) birkaç yıldır işaret ve kanıtlarını gördüğümüz üzere önce fiilen, ardından da **yasal**, hatta **anayasa**l bir **"içsavaş rejimi"** yönünde olduğu söylenebilir; en azından bu yönde **güçlü bir eğilim** söz konusudur. Önümüzdeki döneme ve **seçimlere** ilişkin uyarımız da bu eğilimlerden kaynaklanmaktadır.

Kötü İhtimaller…

Bu noktada önemli olan, nasıl bir "değişim süreci" ile karşı karşıya olduğumuzdur. Çünkü özellikle bir baskı rejimine nasıl karşılık vereceğimiz, buna karşı hangi politika ve taktiklerle mücadele edeceğimiz, bütün bunların programımızda nasıl bir yer tutacağı, rejimin niteliklerine, harekete geçirdiği güçlere ve kullandığı araçlara bağlıdır. Bu bağlamda duyduğumuz her "tıkırtıyı", "Boşver, Yarı Bonapartizmdir!" diyerek "geçiştirmek" olmaz. Öyle olsa bile bir kere bakmakta yarar vardır! Üstelik mücadelemiz açısından çeşitli baskı rejimleri arasında da önemli farklar vardır ve bu farklar bazen hayati önem taşır. Mesela Türkiye'de (yarı) Bonapartist güçlerin son birkaç yıllık yenilgisinin ardından gelenin demokrasi değil otoriter bir başkanlık veya yarı başkanlık; başkancı veya yarı başkancı (Bu da ayrı bir mevzu!) bir despotluk veya bir nevi **"içsavaş rejimi"** olması öyle az buz bir değişiklik olmayacaktır. Üstelik bunun çeşitli uzlaşmalarla zaman zaman daha yumuşak biçimler alması, hatta AKP'nin dolayısıyla da RTE'nin seçimleri kaybedip gitmesi, güç kaybetmesi halinde bile başımıza epeyce işler açacağı, en "iyi" ihtimalle Türkiye'de (dinci veya laik) muhafazakâr sağın "ebedi" (ve kaçınılmaz olarak otoriter) iktidarına kapı aralaması güçlü bir ihtimaldir. Bunun aynı zamanda rejimde önemli değişikliklere neden olması veya doğrudan bir rejim değişikliğine varması ihtimali de gözden uzak tutulmamalıdır.

Bir başka mevzu da, rejimle ilgili kötü ihtimallerin gerçekleşmesi halinde gelecek olanın bu defa öyle yarı Bonapartizm falan değil, en gerici biçimiyle doğrudan Bonapartist bir rejim olma ihtimalidir. Memleketimizde bu durumları geçmişte canlı olarak yaşayanlar bilirler, bu fark, programımızdaki ilgili maddeyi değiştirmek veya genişletmekle sınırlı olmayan son derece kanlı-canlı "yeniliklere" yol açar ve böyle durumlarda teoriler ve kavramlar insanın aklına en son gelen şeylerdir!

Kim olur?

Var olan durumda sorulması gereken ilk soru, RTE'den bir "bonapart" çıkıp çıkmayacağıdır. Evet, kendisi bunu bir "baba" olarak üstelik de "demokrasi" adına şiddetle istemektedir! Bu hedefe, son on iki yılda kurulan sosyal-ekonomik zemin ve güçlendirilen güvenlik devleti ve "başkanlık" sistemi üzerinden ebediyete kadar (mesela 2071'e!) sürecek neoliberal-İslami-muhafazakâr -otoriter bir rejim inşası ile varılabileceğinin de farkındadır. Bu rejimin "demokratik" yönü her türlü kanuni veya gayrikanuni yolla elde edilecek çoğunluk oyu, yani "sandık" olacaktır. Ancak RTE, Gezi'den bu yana bir "bonapart" olabilmesi için gerekli temel avantajları kaybetmiştir. (Öfke ve saldırganlığının da nedeni budur!) Malûm, "bonapart" olmanın birinci şartı, en azından iktidarının başlangıç döneminde genel bir itibara, **"kurtarıcı", "ulusun babası"** veya **"en yüksek hakem"** imajına sahip olmayı zorunlu kılar. Hiç olmazsa acil bir ihtiyaca denk düştüğü konusunda, bazen "kerhen" de olsa iç ve dış konsensüs gereği vardır. Bonapart adayı, tarihsel ve/veya güncel zorunluluğunu kanıtlamak durumundadır. Her şeye rağmen "dünya düzeninin" dış ve iç büyüklerinin, yerli ve yabancı mali sermayenin, asker ve sivil bürokrasinin ve genel olarak "orta sınıfların" doğrudan veya dolaylı onayını alması, onların korku ve endişelerine, huzur, sükûn ve istikrar taleplerine tatmin edici cevaplar verebilmesi, bir "mecburiyet" olması gereklidir. Aynı şekilde, "normal" yönetim aracı olarak parlamentonun ve parlamenterlerin, burjuva politikacılarının, büyük bir acz ve gaflet içinde birbirlerine düşmüş ve kendileriyle ilgili bütün beklentileri boşa çıkarmış olmalarının bir bonapartın zaferi açısından büyük önemi vardır.

Yine, bir "bonapartın", ya kapitalist mülkiyetin bekasını da tehlikeye düşüren bir sınıf mücadelesinden kaynaklı bir "iç savaşı" kazanmış ya da yukarıda saydığımız güçlerin yüreğini ağzına getiren bir "iç savaş" ihtimalini ortadan kaldırmış olması lazımdır. Ayrıca sermayenin mutlak hâkimiyetini de hesaba katarsak bugün sınıflar arası kararsız bir denge durumu da yoktur. Oysa bu şartlar bir "bonapart" için en önemli meşruiyet ve rıza kaynağıdır. Ancak bizim Cumhurbaşkanı'nın (Bir de "başkan" olması halinde) bir **"iç savaşa"** yol

açabileceğine dair yaygın bir endişe vardır. Ayrıca RTE'nin toplumu sarmış genel bir korku, endişe, gerilim ve umutsuzluğu yalandan da olsa gidermesi bir yana bakışı, duruşu ve politikalarıyla toplumun önemli bir bölümü için korku, endişe, gerilim ve umutsuzluk kaynağı olduğunu da unutmayalım. Üstelik her "bonapart" için en azından diktatörlüğünün ilk döneminde "namus ve dürüstlük" konusunda eski rejimin **hırsızlık, yolsuzluk, rüşvet ve yağmacılığından** bıkmış insanların genel destek ve güveni çok önemlidir!
Tabii, bütün bu "pürüzler", kişiliği ve kendine biçtiği tarihsel misyon düşünüldüğünde **"Cumhurun Başkanı'nın"** hedeflerinden vazgeçeceği anlamına gelmez; "milletinin" teveccühü sürdükçe o da "yola devam!" diyecek, hatta bu teveccühün devamı için yasal veya yasa dışı her yola başvuracaktır!

Olasılıklar…
Bütün bunlar hesaba katıldığında, benim kişisel düşüncem, bu memleketin müstakbel "bonapartının" büyük bir ihtimalle RTE değil, onun yol açtığı "kaos, kargaşa ve kardeş kavgasını" önlemek amacıyla yönetime el koyan bir general (veya askeri konsey) olacağıdır. (Rejimin bir "faşizm" mi, "askeri diktatörlük" mü yoksa "Bonapartizm" mi olduğu daha sonra uzun uzun tartışılabilir!)
Üstelik bu "**Tam Bonapartizm**" gücünü RTE'nin iktidarını ayakta tutabilmek için yaptığı "işlerden" alacaktır. Tarihte bütün bonapartlar aynı imkânlardan yararlanarak gelmişlerdir! Sallantıya giren "demokratik" rejimler, ayakta kalabilmek için giderek dozunu artıran baskıya, "terör" yasalarına, yasaklara, askeri ve polisiye tedbirlere başvururlar. Bir askeri rejim olarak "sıkıyönetim" giderek normal yönetimin yerini almaya başlar. (Bak:12 Eylül öncesi) Güncel bir örnek olarak, şu anda çıkartılmaya çalışılan **iç güvenlik yasası** bu iş için biçilmiş kaftandır. Özellikle, bu yasa kapsamında zikredilen "askerin toplumsal olaylarda güvenlik gücü olarak kullanılması" niyeti bu bakımdan çok önemlidir. Aynı, sinemadaki "Bir sahnede görünen silah bir başka sahnede mutlaka patlar!" kuralı burada da geçerlidir: Sokağa çıkan asker er veya geç "bir şeyler" yapar! RTE, hangi makamda bulunursa bulunsun, iktidarın kendisi için bir varlık yokluk sorununa dönüşmesi, niyetleri ve tarzı nedeniyle o makam bir çatışma odağı olma durumundadır. "Cumhurun Başkanı", AKP'nin seçimler sonucu iktidarı kaybetmesi veya anayasa ve yasa değişiklikleri için yeterli sayıyı tutturamaması durumu haricinde, çeşitli nedenlerle düzen içi bir uzlaşmayı, görece barışçı bir yönetim tarzıyla sağlanacak bir "konsensüsü" (hepsi ancak geçici olabilir!) "mecburen" kabul etmek durumunda kalmazsa kaçınılmaz olarak daha da baskıcı politikalara başvuracaktır. Ancak bu baskıya karşı direnişin artışı, şiddeti ve kitleselleşmesi oranında sadece kendi polisinin ve yüksek bürokrasisinin desteği yetmeyecek, aynı şekilde ordunun da desteğini talep etmek zorunda kalacaktır. Güvenlik askerin işi haline geldiği oranda TSK'nın "özerk" bir güce dönüşerek siyasileşmesi kaçınılmazdır.

RTE'nin, iktidarını sürdürebilmek amacıyla, iplerin koptuğu (veya kafayı sıyırdığı) bir noktada pek âlâ mümkün olan bir yola girerek kendi kitlesini sokaklara dökmesi halinde yaşanabilecekler de düşünüldüğünde "zıvanasından çıkmış" bir RTE iktidarının müstakbel bir askeri veya Bonapartist diktatörlüğün ön şartı olabileceğini söyleyebiliriz. Böyle bir diktatörlük, yerli ve yabancı büyük sermayenin ve Batı'nın desteğini kolaylıkla alabilir; elbette "bir an önce demokrasiye dönülmesi temennileri eşliğinde…
Not: Burada nasıl yürüyeceğini şimdiden tahmin edemeyeceğimiz, genel bir çaresizliğin yol açtığı ve "Başkan"ın eceliyle ölümüne kadar sürebilecek bir genel kabullenme ve teslim olma durumundan bilinçli olarak söz etmiyoruz! Böyle "istikrarlı bir rejimin de pek hayırlara vesile olmayacağı açıktır.

Teori, Pratik ve Kavramlar…

Tekrar edecek olursam: Sorun şu haliyle teorik veya kavramsal olmanın ötesinde son derece somut, olgusal, pratik bir sorundur ve bütün müktesebatıyla parti inşa faaliyetimizin çok önemli bir ayağıdır. Yani parti inşamızla rejimin gidişatı, "sonuçlar ve olasılıklar" meselesi arasında kopmaz bağlar söz konusudur.

Ancak bütün bunlar teorinin ve kavramların önemsiz olduğu anlamına gelmez. Burada söylenmek istenen maddi gerçeklik ve değişimlerle teori arasındaki bağın doğru ve dakik biçimde kurulmasıdır. Troçki'nin de dediği gibi:

"Doğru bir teorik yönelişin olağanüstü pratik önemi, keskin toplumsal çatışmalar, hızlı politik kaymalar ve durumdaki ani değişmelerle dolu bir dönemde belirgin biçimiyle ortaya çıkar. Böyle bir dönemde politik *kavramlar* ve *genellemeler* hızla eskirler ve yerlerine ya büsbütün yeni kavramların konulması (bu daha kolaydır) ya da somutlaştırılmaları, açıklaştırılmaları ve kısmen düzeltilmeleri (bu daha zordur) gerekir. Geleneksel örnekleri altüst eden ve çok daha ısrarlı teorik dikkat isteyen *ara, geçiş* durum ve bileşimlerinin zorunlu olarak ortaya çıkışı işte tam böyle dönemlere rastlar. Tek kelimeyle (savaştan önceki) barışçı ve "organik" dönemde, insan birkaç hazır soyutlama ile yetinebildiyse de, zamanımızda her yeni olay diyalektiğin şu en önemli yasasını bir kez daha doğruluyor: Doğru her zaman somuttur." (Faşizme Karşı Mücadele. Köz Y. 1. Baskı S:459)

Troçki, Bu satırların devamında Stalinizmin faşizm teorisinin **"gerçekliğin bütün somut evrelerinde, bütün geçiş aşamalarında, yani devrimci ya da (karşıdevrimci) sıçrayışlarında olduğu kadar tedrici değişmelerinde de (gerçekliğin) diyalektik tahlilinin yerine, kısmi ve yetersiz bir tarihsel deney temeli üzerinde ortaya çıkarılmış soyut kategorilerin geçirilmesinin en trajik örneklerinden biri"** (age) olduğunu söyler. Bu söylenenleri hem RTE iktidarı bağlamında yeniden hotlayan "faşizm" tespitleri, hem de bir baskı rejimine ilişkin olarak kendi analizlerimiz açısından faydalı olacaktır.

Kavramları, ne kadar "yaşayan kavramlar" haline getirip aşırı genellemelerle birer "torbaya" dönüştürerek anlamsız ve işlevsiz hale gelmekten korursak o kadar iyi olacaktır.

Görünen o ki, yaşananların gerçekten "başka bir şey" olduğunun anlaşılması halinde, gerekli kavramsal değişiklikleri yapmaktan çekinmeyeceğimizden emin bir biçimde, şimdilik Troçki'nin de dediği gibi "zor olanı" yapıp işe, eldeki kavram ve genellemenin "somutlaştırılması, açıklaştırılmaları ve kısmen düzeltilmesi" ile başlayabiliriz.

Ahir Zaman Bonapartizmi veya…?

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Dünya genelinde, yeni dönemin bazı otoriter-despotik siyasi biçimleri, özellikle de Rusya, Türkiye, Macaristan gibi "Avrupaî" örnekler, geçmiş dönemin otoriter-despotik biçimlerinden derin izlerin yanı sıra önemli bazı farklılıklar da taşımaktadır. Bu rejimleri, kavramın **çok kapsayıcı** ve **genel** özellikleri nedeniyle **ilk elde** (Belki de kısmen bir "eğretileme" olarak!) bir nevi Bonapartizm, Bonapartizmin farklı türleri, hatta "**neobonapartizm**" olarak da tanımlayabiliriz. Ancak burada vurgu "Bonapartizm"den ziyade "farklı" olana, "yeni" olana yapılmalı ve olgunun bu yönünü "statik" değil dinamik bir yöntemle anmamaya çalışmalıyız; üstelik bu defa başta "güvenlik" olmak üzere pek çok gerekçeyle bu yola girmiş "liberal burjuva demokrasilerini" de dahil ederek!

Kişisel düşüncem zamane baskı rejimlerinin en azından bir bölümünün ortaya koydukları bazı özellikler itibarıyla geçmiş baskı rejimlerinden farklılıklar gösterdiğidir. Kuşkusuz bütün burjuva baskı rejimleri, (hatta işçi devleti kılığındaki bürokratik rejimler de) az veya çok birbirlerinin bazı özelliklerini taşırlar; yani aralarından "geçişkenlik" en azından benzerlikler vardır. Buna emperyalist çağda güçlü merkezi ve militarist özellikler gösteren ve toplumsal denetim açısından eskisinden çok daha fazla araca sahip "burjuva demokratik" rejimler de

dahildir. Bu, burjuva rejimlerin ortak özellikleri olan **toplumsal** karakterleriyle sınırlı bir ilişki de değildir. Aynı ilişki politik alanda da geçerlidir. Hepsi aynı bataklığın mikropları veya sinekleri olduklarından belirli şartlar altında birbirlerine dönüşebilirler. Ancak yine de onları birbirinden ayırt etmemizi sağlayan önemli farklılıkları, kendilerine has özellikleri vardır. Bunlar programımızı, politikamızı, taktiklerimizi ve mücadelemizi hatta yenilgi durumunda bu yenilginin derecesini ve tekrar ayağa kalkış süresini belirleyecek önemde farklılıklardır.

İşçi sınıfının durumu…

Bu farklılıklardan biri sınıflar mücadelesine ve bu bağlamda işçi sınıfının durumuna ilişkindir. Neoliberal dönemin baskı rejimlerinin çoğu, toplumsal mücadele alanında yenişemeyen toplumsal sınıfların arasındaki bir dengeden değil, örgütlü işçi hareketinin bir önceki dönemdeki çok yönlü yenilgi ve gerilemelerinden; burjuvazinin ise neredeyse kesin zaferinden kaynaklıdır. Bu yenilgilere yol açan askeri değil esas olarak "ekonomik zor" yöntemidir. Özal'ın tam olarak başaramadığını RTE'nin başarmasının bir nedeni de budur. (Bak: Zonguldak Grevi sonrası dönem) İşçi sınıfı toplumsal etkisini ideolojik-politik-örgütsel olarak kaybetmiş, burjuvazi ise bütün bu alanlarda neredeyse tam bir "küresel" hegemonya sağlamıştır. Ancak aynı şeyi "eski düzenin" burjuva politik kadroları için söylemek zordur. Onlar acımasız, neoliberal bir dünya inşa etmenin ve piyasacı "reformlarının" bedelini toplumun gözünde iflas ederek ödemişler, seçimlerde ağır yenilgilere uğramışlar ve yerlerini bu "başarının" kaymağını yemeleri için "yenilere" bırakmışlardır. (Bak: "Kemal Derviş reformları" ve sonrası!)

Yürütmenin gücü…

Dönemin çok önemli özelliklerinden biri de en "liberal demokratik" geçinen rejimlerde bile burjuvazinin çıkarlarının gerçekleşmesi önünde geciktirici rol oynayan "güçler ayrımı", anayasa, yasalar vs. pürüzlerin aşılması amacıyla **yürütmenin güçlendirilmesi**, sıklıkla neredeyse tek güç olarak hükmünü icra etmesidir. Bu iş, "demokrasinin kontrol mekanizmaları"nın burjuvazinin çıkarlarının gerçekleşmesi önünde geciktirici bir pürüz oluşturması halinde, "eğip bükme", satın alma, ekonomik baskı, kararnameler vb. yollarla da yapılmaktadır. Bunun için bazı ülkelerde ve kimi durumlarda çıplak zora da başvurulmaktadır.

Çoğu eski siyasi sınıfın ve onun temsil ettiği sistemin iflasının ardından zuhur etmiş yeni, güçlü, zengin, karizmatik liderlerin ve onların her şeyi ellerinde tuttukları yönetim tarzının "Bonapartist" veya "Bonapartizan" özellikleri bundan kaynaklanmaktadır. Bu durum, sadece bilinen türden baskı rejimleri (Mesela Rusya, Çin, Türkiye, Macaristan vb.) ile sınırlı değildir. Aynı özellikleri Thatcher İngilteresi, Berlusconi İtalyası vb'de de görebiliriz.

Bu yeni "güdümlü demokratik" veya "otoriter" (olarak da adlandırılan) rejimlerin sağcı örneklerinde en tepedeki yönetici tipi, eskilerden farklı olarak itibarlı bir general, yedi göbekten siyasetçi, her yanından kurtarıcılık fışkıran bir yüksek bürokrat, hatta bir "halk önderi" falan da değildir. Bunlar, bir bölümü çoğu zaman geniş bir çıkar çevresiyle derin ilişkilere sahip zengin işadamları, milyarderler, bir bölümü de memuriyeti veya eski "işleri" döneminde bu çevrelerle ilişki kurmuş, "oligarklarla" veya mali sermaye çevreleriyle özel bağlantıları olan, geçmişte pek tanınmayan veya yüksek mevkileri olmayan "nevzuhur" kimselerdir. Bunlar, zaman zaman oynadıkları başarılı "halk adamı" veya doğrudan "halkçılık" rollerine rağmen burjuvaziyi çok daha doğrudan ve içeriden temsil ederler. Yani çoğunluğu öyle generallere, oturaklı devlet adamlarına falan değil, daha çok şirket patronlarına ve CEO'larına benzerler; ancak otoriterlik ve azar konusunda paşalardan aşağı kalmazlar. Genel olarak "hepsine" kazandırsalar da büyük sermaye güçlerinin bazılarını daha

çok kayırırken (siyasi destek şartıyla) bazılarını da epeyce hırpalarlar; kendi burjuvazilerini yaratırlar! (Rusya, Türkiye…)
Ülke ekonomilerinin neoliberal-serbest piyasacı karakterinden ötürü bu rejimlerin "hakçılıkları", "sosyal devlet" değil, kitlelere dağıtılan ve yasal hak temeline dayanmayan yardım ve rüşvetler üzerinden yürütülür.
Oysa "klasik" Bonapartizm ve faşizmin sahte de olsa, zorunlu olarak "sosyal devletçi" bir yönü vardır.

Medya, toplum…
Günümüzün otoriter burjuva rejimlerinin medyayı ve toplumu denetleme biçimlerinde de bazı farklar vardır. Bu rejimlerde medyanın denetimi ve hatta ele geçirilmesi geçmiştekilerden farklı olarak sıkıyönetim, askeri-polisiye zor, tehdit ve kapatma yöntemlerinden çok ekonomik-mali yöntemlerle sağlanmaktadır. (Elbette "sopa" her zaman bir kenarda durmalıdır. Bak: Rusya'da gazeteci cinayetleri!) Burada satın alma, satın aldırma, hükümet yanlısı konsorsiyomlar, zengin yandaşlara kurdurulan para havuzları, akrabaların doğrudan devreye sokulması, patronlar üzerinde mali denetimler yoluyla baskı kurulması gibi yollara başvurulmaktadır. Bu yolla mesela Türkiye ve Rusya'da medyanın tamamına yakını kontrol altına alınmıştır. İtalya'da ise medyanın önemli bir bölümü zaten Başbakan Berlusconi'ye aitti!
Toplumsal baskının ise pek çok yolu vardır: Bütün burjuva devletleri yüksek iletişim ve izleme teknolojilerini yaygın biçimde kullanarak her türlü muhalif faaliyeti çok sıkı biçimde kontrol etmektedir. Üstelik bunun gerekçesi "terörizm"dir. Bu gerekçe aynı zamanda her türlü muhalefeti ve protestoyu "terörizm" kapsamına alarak kriminalize etme ve toplumsal planda gayrimeşru ilan etme imkânını da sağlamaktadır. Yani toplumsal muhalefeti terörizmle özdeşleştirme yoluyla veya bir "güvenlik" sorunu haline getirerek, kendini "tehlike altında" hissettirilen toplum, rejimin etrafında kontrol altına alınmak istenmektedir. İyice genişletilen "terörizm" kavramı demokratik siyasi alanın daraltılmasında ve yürütmenin güçlendirilmesinde kullanılmaktadır. Buna yine aynı bahaneyle **"liberal demokrasiler"** dahil, hemen her ülkede çıkarılan yeni güvenlik ve antiterör yasalarını da ekleyebiliriz. Üstelik bunlar pek çok yerde "demokrasi ve özgürlüklerin korunması" gerekçesiyle vücut bulmaktadır. "Batı demokrasisi" bağrında hızla gelişen "güvenlik devleti", bürokrasinin ve bu arada güvenlik bürokrasisinin özerkleşmesinin kapısını aralamaktadır. Tekrar edecek olursak, "Bonapartist" özellikler sadece geri ülkelerin "otoriter" rejimlerine has değildir.

Politik yön…
İşin politik yanına gelince günümüz otoriter rejimlerinin sözünü ettiğimiz bölümü, biçimsel olarak her türlü "demokratik kuruma" sahiptir. Yürütme aşırı güçlendirilmeye çalışılsa da yasama organı, yani parlamento "şıkır şıkır" işlemekte, seçimler bazı yerlerde hile yoluna gidilse de yasal sınırlar içinde ve zamanında yapılmaktadır. Seçimi kazanan muhalefete iktidarın verilmemesi veya sonuçların toptan değiştirilmesi en azından bugün için söz konusu değildir. İktidar, muhalefet partilerine ne yapmaları gerektiğini dikte etmemektedir! Her türlü muhalefet partisi (Bizimki dahil!) bazı yasal sınırlamalara karşın kurulabilir. "Komünizm" yasak değildir! Daha çok oy alarak iktidar olmak yasal ve anayasal olarak mümkündür. Aynı şekilde var olan hükümet, seçimi kaybetmesi durumunda iktidarı da kaybedebilir. Aynı yolla cumhurbaşkanı veya başkan da düşebilir. Mesela seçimleri kaybetmeleri halinde AKP ve RTE veya Yeni Rusya Partisi ve Putin iktidardan düşeceklerdir! Ancak siyasi imkânları yeterince kullanabilmek için en azından çok güçlü mali kaynaklara ve ilişkilere ihtiyaç vardır. Bu kaynaklar ve ilişkiler ise var olan denetim gücü ve konumu sayesinde büyük ölçüde hükümet veya başkanın denetimindedir. (Sanki kısır bir döngü!) Yani günümüzde "bonapartların" veya heveslilerinin en azından bir bölümü, epeyce büyük ülkelerde seçim kazanmak zorundadırlar.

Örgütlenmeleri ve yetki sahibi olmaları önüne her ne kadar bin bir engel çıkarılsa da muhalif sendikalar kurmak mümkündür. "Yasal sınırlar" içinde ve elbette bir takım kayıtlarla (yer, zaman vb.) protesto eylemleri serbesttir.

Denetim…
Ancak bütün bu görünen "hak ve özgürlüklere" rağmen hemen her şey çoğu zaman epeyce "sofistike" yöntemlerle denetim altına alınmıştır. Bunların yetmediği durumlarda, üstelik "demokrasiyi ve can güvenliğini korumak", "darbeleri önlemek" hatta "trafiği açmak" adına zor uygulaması devreye sokulmaktadır. Kitlesel eylemler, protestolar hükümetin gösterdiği ve bu işler için büyük şehirlerin "kıyılarında" hazırlanmış çok geniş ve artık çoğu hükümetin kontrolündeki medyanın ilgi göstermediği görünmez alanlara sıkıştırılmaya çalışılmaktadır. (Yine yerli örneğimiz!) Bütün demokratik hak ve özgürlüklerin kullanımında yasal sınırlamaların dışında paranın gücü belirleyicidir. (Bu da işin saf-liberal yönü; yani "paran kadar siyasi hak" kuralı!)

Üstelik bütün bunlar ordunun doğrudan (Bonapartist) veya dolaylı (yarı Bonapartist) biçimde devreye girmesiyle veya talep etmesiyle değil, aksine politik olarak nötr hale getirilmesi, denetim altına alınması yoluyla gerçekleştirilmektedir.
Kısaca yeni tipteki baskı rejimleri, çok genel karakteristik benzerliklerinin yanı sıra, mücadele açısından hiç de küçümsenemeyecek, eskisinden farklı birtakım özelliklere ve bazıları epeyce yanıltıcı yöntemlere sahiptir. (Otoriterliği demokrasinin gereği olarak gösterebilmek gibi!) Bu nedenle bunların yapısı üzerine kafa yorulmakta, bazen demokratik görüntüler ile gerçek otoriterliğin iç içeliği nedeniyle "güdümlü demokrasi", (mesela Berlusconi dönemi için "güler yüzlü totalitarizm") "Putinizm" vb. kavramlar kullanılmaktadır. Burada dikkati çeken nokta sadece tescilli baskı rejimlerinin değil, bütün burjuva rejimlerinin bu tartışmanın kapsamına girmeye başlamasıdır. "Demokratik" olarak tanımlananlar da bazı alanlarda "faşizan" veya "Bonapartizan" özellikler göstermektedir.
……

Şimdi de kısaca özetlediğimiz Türkiye'de Bonapartizm tarihi ile Bonapartizmin evrensel tarifini, daha doğrusu niteliklerini bir araya getirmeye çalışalım
Troçki'nin tanımıyla, bazı tarihsel-toplumsal durumlarda sınıflar arası güç dengeleri nedeniyle "iktidar ekseni" politik anlamda sınıfların ve onların parlamenter temsilcilerinin üzerine çıkar. Bonapartizmin en önemli işlevi: mülkiyeti ve düzeni korumak amacıyla kendini mücadele eden iki kampın üzerine çıkarmasıdır."
Kendini ulusun üzerine çıkararak "ulusun uzlaştırıcı hakemi", bir "üst uzlaştırıcı" görünümü kazanan bu hükümet biçimi ordu, polis, bürokrasi eksenine oturur. Bonapartizm, Troçki'nin deyişiyle "ulusun hakemi rolündeki bir kılıç hükümeti"dir. Bonapartist hükümet, parlamentonun yürütmesi gibi değil, iki kamp arasındaki bir "hakem" gibi görülür. Bonapartizm, parlamentonun süsleriyle örtülen asker- polis diktatörlüğüdür.
"Gerçek yetkilerinden vazgeçmiş, her an dağıtılabileceğinin farkında bir parlamentonun sözde onayına dayanan" bu "kılıç hükümetinin" bağımsız bir programı yoktur. O bir düzen aletidir, var olanı korur. (Bazı "düzen kurucu" ve küçük burjuva- sol istisnaları dışında. Ancak sonunda hepsi aynı sınıfsal noktaya gelir! Troçki, küçük burjuva diktatörlükleri burjuva diktatörlüğünün üstü örtük biçimi olduğunu söyler.)
Yine Troçki'ye göre, kendini politik bakımdan sınıfların üzerine çıkaran Bonapartizm, atası **Sezarizm** gibi toplumsal bakımdan her zaman her çağda sömürücülerin en güçlü kesiminin hükümetini temsil eder.

Troçki'ye göre, "Bugünkü Bonapartizm de (1930'lar) bürokrasinin zirvelerini, polisi, subaylar zümresini ve basını esinleyen ve ayartan finans kapitalin hükümetinden başka bir şey olamaz." (Bak: Troçki; *Faşizme Karşı Mücadele*)

Troçki'ye göre faşizm de Bonapartizm ve parlamenter demokrasiden toplumsal olarak ayırt edilemez. (finans kapitalin hükümetidir) Ancak "Toplumsal sorunlar politika alanında çözülür." (Troçki) Yani rejimin toplumsal temelini kavramak yetmez, politik farklılığını görebilmek gerekir. Bonapartizm de aynı toplumsal temellere oturduğu faşizm gibi, burjuvazinin toplumsal mülkiyetini koruyabilmek uğruna siyasi mülkiyetini başka bir güce devretmek zorunda kalması halidir. Böyle olsa da burjuvazi, "Proleter olmayan her hükümetin, sonuçta kendine hizmet etmek zorunda olduğu" (D. Guerin; *Faşizm ve Büyük Sermaye*) bilgisi ile, her zaman çok mutlu olmasa da normal parlamenter yollarla aşamayacağını düşündüğü gerçek bir tehlike durumunda bu politik mülkiyet devrini içine sindirebilir.

Ancak her iki rejim arasında önemli benzerlikler olmakla birlikte, sözü edilen politik farklılık işçi sınıfı mücadelesi ve bu mücadelenin şartları açısından küçümsenemez. Çünkü faşizm, işçi sınıfını atomize etme ve kitlesel baskı, terör ve denetim gücüyle Bonapartizmden ayrılır. (Asıl işini bitirdikten sonra bir ölçüde Bonapartizme dönüşse de)

Bunların dışında, Bonapartizmin kapsamı içinde ele alınabilecek çeşitli rejim örneklerinden de söz edilebilir. 19. yy'da Almanya'da kapitalizm öncesi sınıfların politik egemenliğine rağmen hem bir Alman Birliği kurmak, hem de gelişmiş bir kapitalizmin yolunu açmak amacıyla hiç de demokratik (yani halkçı) olmayan bir tepeden sosyal devrime öncülük eden Bismarc'ın adıyla anılan **"Bismarkizm"** bunlardan biridir. Bu rejim, son derece baskıcı ve gerici yöntemlerle devlet bürokrasisi eliyle modern bir kapitalizme öncülük etmiştir.

Ayrıca halkçı ve görece ilerici Bonapartizm örnekleri de vardır. Bunlar aslında burjuvazinin toplumsal egemenliğine gerçek bir darbe vurmadan, ancak bir takım kısıtlamalarla ekonomik-toplumsal-halkçı reformlara girişen, devlet kapitalizmi ağırlıklı çalışan (!), çoğu zaman askeri bürokrasinin reformcu kanadıyla işçi ve köylü önderliklerinin ve örgütlerinin ittifakına dayalı (Hatta bazen onları örgütleyen), onları iktidara "ortak" eden; var olan düzenin en temel özelliklerine dokunmadan önemli değişikliklere giden; sınıflararası işbirliğini hedefleyen ve bu nedenle tamamı emekçiler için değil burjuvazi için mutlu sonla biten "solcu"rejimlerdir.